

BİNGÖL GENÇ (SEBETERIA?) KALESİ*

M. Zahir ERTEKİN¹, Nebi BUTASIM²

Geliş: 24.05.2018 / Kabul: 07.09.2018

DOI: 10.29029/busbed.426720

Öz

Bingöl ili, Arkeoloji ve Sanat Tarihi bilim dalları açısından, yeterli çalışmaların yapılmadığı şehirler arasında yer almaktadır. Bu bilim dallarının temel çalışma alanında bulunan eski eserler, literatür çalışmasından ziyade saha veya yüzey çalışmalarını gerektirmektedir. Bu nedenle her iki alanın en önemli çalışma metotlarından biri yüzey araştırması bir diğeri de kazı çalışmalarıdır. Türkiye’de birçok alanda kazı ve yüzey araştırmaları yapılmasına rağmen, Bingöl ilinde kazı çalışması hiç yapılmamıştır. Yüzey araştırmaları ise birkaç kısıtlı dönem ve alanı kapsayan birkaç çalışmadan ibarettir.

Bu tür bilimsel çalışmaların azlığı Bingöl ilinde bulunan tarihi eserlerin yeterli düzeyde gün ışığına çıkarılmamasına ve Bingöl tarihi ve eserleri ile ilgili çalışmaların yanlış ve eksik olmasına neden olmuştur.

Bingöl ilinde bulunduğu söylenen ve Menua Yazıtı’nda ismi geçen Sebeteria Kalesi de bunlardan biridir. 1980’li yıllara değin Elazığ’ın Palu ilçesine lokalizasyonu yapılan kalenin, daha sonraki çalışmalar ve gün ışığına çıkan Urartu çivi yazıtları temel alınarak, Sebetaria olmadığı yönünde görüş bildirilmiş ve yer olarak bunun ancak Bingöl-Genç ilçesinde bulunan kale olabileceği belirtilmiştir. Oysaki bu tür lokalizasyonları yapan araştırmacılar, söz konusu Genç İlçesi’ndeki Sebeteria (?) denilen kaleyi görmeden bu tanımlamayı yapmıştır.

* Bu çalışma Bingöl Üniversitesi tarafından Bilimsel Araştırma Projesi (BÜBAP) BAP-549-330-2015 numara ile desteklenmiştir.

1 Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü, zahiretekin@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>.

2 Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanat Tarihi Anabilim Dalı, butasimnebi@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8204-176X>

Bu çalışmada Genç İlçesi'nde Murat Nehri kenarında bulunan tarihi kalenin tanımlaması ve neden Sebeteria olmadığı konusundaki araştırma sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bingöl, Urartu, Kale, Genç, Genç Kalesi, Sebeteria

THE CASTLE OF BINGOL, GENÇ (SEBETERIA?)

Abstract

Bingöl province, Archeology and Art History are among the cities where sufficient studies have not been done in terms of branches of science. The ancient artifacts found in the main field of study of these sciences require extraordinary field or field studies from the literature study. For this reason, one of the most important study methods of both areas is surface survey and the other is excavation studies. Despite the fact that many excavation and surface surveys were conducted in Turkey, no excavation work has been done in the province of Bingöl. Surface surveys consist of several studies covering a few limited periods and fields.

The scarcity of such scientific studies led to the fact that the historical works in the province of Bingöl were not brought to the sufficient light and the studies about Bingöl history and works were wrong and incomplete.

The Sebeteria Castle, which is said to be located in the province of Bingöl and which is named in the Menua inscription, is one of them. It was stated that the Palu castle was not Sebeteria based on the fortress which was localized to Elazığ-Palu province until the 1980's, later studies and Urartu nail inscriptions which came today light, and it was stated that this place could only be a castle located in Bingöl-Genç province. However, researchers engaged in such localizations made this definition without seeing the so-called Sebeteria (?) in Genç district.

In this study, it will be presented about the historical castle located at the edge of Murat River in Genç district, the identification and why it is not a castle called Sebeteria.

Keywords: Bingöl, Urartu, Castle, Genç, Genç District, Sebeteria

Giriş

Bingöl ili tarihi ve tarihi eserleri ile araştırmacıların ilgisini çeken bölgelerden biridir. Bölgede bulunan tarihi eserlerin yeterli düzeyde bilinmemesi, üzerinde çalışma yapılmaması ve tarihi eserler yönelik kazı ve yüzey araştırmalarının olmasından kaynaklanmaktadır. İlk yüzey araştırması ise 1985 yılında Prof. Dr. Veli Sevin öncülüğünde Urartu dönemine ait yol ve kaleler üzerinde yapılmıştır. Daha sonra takip eden iki yıl içinde yine Veli Sevin'in bulunduğu ekip ile Muhammet Beşir Aşan tarafından kısıtlı alanlar üzerinde çalışılmıştır.

Konu ile ilgili çalışmalar, genellikle Batılı seyyahların, çevre iller üzerinde çalışan araştırmacıların kısaca değindikleri birkaç küçük çalışmadan ibarettir. Tarihi eserlerin kazı ve yüzey araştırmaları yapılmaksızın literatür üzerinden çalışılması bir çok eksiklik ve yanlışlığa yol açmıştır. Bu yanlışlardan biri de Sebeteria denilen kalenin, Bingöl ili Genç ilçesine lokalizasyonunun yapılmasıdır.

Urartu dönemine ait olduğu bilinen Sebeteria Kalesi'nin isminin geçtiği yazıt, Elazığ-Palu ilçesindeki Kral Menua Yazıtı'dır. Bu yazıtta Menua, Sebeteria'dan bahsetmiştir. Yazıt kaynak alınarak önceleri Palu'da bulunan kral mezarlarının olduğu alan Sebeteria olarak tanımlanmıştır (Erdoğan, 2015: 93). Ancak daha sonra kazı ve yüzey araştırmaları sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda Sebeteria Kalesi'nin Palu'da olamayacağı bunun yerine başka bir yere lokalizasyonunun yapılması gerektiği şeklinde bir kanı oluşmuştur. Bu çalışmalar temel alınarak günümüzde Bingöl ili Genç ilçesi, Gümüşlü Köyü sınırları içinde Murat Nehri'nin hemen kenarında bulunan kalıntı Sebeteria olarak konumlandırılmıştır (Erdoğan, 2015, 186-187).

Ancak yaptığımız literatür ve saha araştırmaları sonucunda, Bingöl ilindeki kalıntının, Sebeteria Kalesi olarak lokalize edilmesinin bilimsel dayanaktan yoksun olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Sebeteria Kalesi'ni Bingöl ilindeki kalıntı olarak tanımlayan araştırmacıların hemen hemen hiçbiri söz konusu kale kalıntısı üzerinde çalışma yapmamıştır.

1. Sebeteria Kalesi

Urartu dönemi önemli merkezlerinden sayılan Sebeteria, Elazığ Palu ilçesi olarak lokalize edilmiştir (Yıldırım, 2013: 304). Kral Menua Yazıtı temel alınarak lokalizasyonu yapılan kalenin Urartu çağındaki adının Şebeteria olduğu kabul edilmiştir (Çevik, 1987: 16)

Modern Palu ya da biraz daha batısında bir uç kale olarak nitelendirilen (Pınarcık, 2012: 473) Sebeteria konusunda kapsamlı bilimsel çalışma Prof. Dr. Veli Sevin tarafından yapılmıştır (Sevin 2003: 205). Veli Sevin, Sebeteria Kalesi'nin Palu'da olduğunu ısrarla vurgulamakla birlikte daha sonra ortaya atılan şüphelerin temelsiz olduğunu söz konusu lokalize edilme çalışmalarının Menua sonrası kral olan torun Sarduhinili'nin eyalet sistemlerinde değişikliğe gitmesinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Sevin'e göre; Palu kayalıklarında bulunan Menua'nın kazdırtmış olduğu Urartuca yazıtta ülke ve kent birlikte Şebeteria olarak adlandırılmıştır. Eyalet sistemi hakkında bilgi eksikliğinden kaynaklı olarak net ifadeler vermekten kaçınan Sevin, Kral Menua'dan torun Sarduri'ye kadar yaklaşık 30 yıllık bir süreçte eyalet yönetimi ve sınırlarda düzenlemeler olabildiğini kabul etmiştir. Buna örnek olarak da Urartu Devleti'nde zaman zaman bazı idari reformların yapıldığı ve sınırlarda

düzenlemeler yapıldığını göstermektedir. Bu durumda, Menua döneminde Şebeteria olarak isimlendirilen eyaletin II. Sarduri reformlarından sonra Sardurihinili (Sarduri'nin şehri) olarak değiştirildiğini kabul etmiştir (Sevin, 2005: 383).

Veli Sevin, daha sonraki dönemlerde Genç ilçesindeki kalenin Sebeteria olarak tanımlayanların aksine, Sebeteria'yı tanımlarken veya daha sonraki yazıtta eyalet sistemi ile ilgili tasnif konularına değinirken Genç ilçesinde bulunan kaleden hiç bahsetmemektedir. Bunun temel nedeni 1986 yıllarında yapılan yüzey araştırması esnasında Genç ilçesinde bulunan kaleyi bizzat görmesinden kaynaklanmaktadır. Veli Sevin ve birlikte yüzey araştırması yaptığı M. Beşir Aşan dışında, Sebeteria Kalesi'ni Genç ilçesindeki kale olarak tanımlayan hiçbir arkeolog veya araştırmacı Genç ilçesindeki bu kaleyi görmemiştir.

2. Genç Kalesi

Bu bilgiler ışığında yeni veriler elde edilene değin bu kaleyi Sebeteria olarak değil, Genç Kalesi olarak tanımlandırmayı uygun bulmaktayız. Bu kalenin neden Sebeteria Kalesi olamayacağı hakkında çalışmalar ve yüzey araştırmaları bulgularını aşağıda sunmaya çalışacağız.

Günümüzde Bingöl-Genç karayolu 18. km. sinde Murat Nehri kenarında Genç köprüsünün batı kıyısında bulunan kale kalıntısından ilk bahseden Evliya Çelebi'dir.

Evliya Çelebi kaleden bahsederken; “Murat Nehri kenarında göğe yükselen güzel bir kale olup, hakikaten sanki Ferhad yapısı köhne bir yapıdır. Burç ve kuleleri büyük taşlarla yapılmış olup, beşgen şeklindedir. İçinde evler varsa da bağ ve bahçesi yoktur. Camii, erzak ambarları, cephaneliği ve su sarnıçları vardır. ... Bu şehre Palu Kalesi'nden sekiz saatte gelip Murat Nehri üzerinden büyük Çapakçur Köprüsü'nden geçen ve Bingöl yaylasına çıkmak isteyen Halti, Çekvani, Yezidi, Zaza, Zebari, Lulu, İzoli, Şakağı, Kili aşiretlerinden iki yüz bin insan ile bir milyon koyun ve diğer hayvanlardan, burada bekleyen Çapakçur beyinin adamları kuş uçurmayıp, öşür vergisi alırlar (Çapak, 2014: 202).” Şeklinde bilgiler vermektedir. Evliya Çelebi'nin bir diğer anlatımında Çapakçur Kalesi anlatılmaktadır. Ancak bu anlatımda kalenin altıgen olduğu ve Bingöl yaylalarına geçit sağladığı şeklindeki bilgiler (Kahraman ve Dağlı, 2006, s. 313) anlatılan kalenin Sebeteria olarak adlandırılan Genç Kalesi olamayacağı bilgisini pekiştirmektedir.

Genellikle araştırma yapan kişiler Sanat tarihi disiplini dışında insanlar olduğu için Evliya Çelebi'nin bu anlatımından yola çıkarak bu anlatımda yer alan ifadelerin büyük bir alanı gerektirdiğini ancak günümüzde bulunan kalenin bir camiye alabilecek şekilde büyük bir alana sahip olmadığını iddia etmektedirler. Ancak, bilinmesi gereken şey kale olarak tabir edilen Ortaçağ dönemi yapılarının iç kale

ve dış kale diye iki bölüme ayrıldığıнын göz ardı edilmemesidir. Birinci alan evlerin camilerin ve sokakların da olduğu dış kale ikincisi ise yönetimin veya daha küçük ölçekli mescitlerin bulunduğu saray olarak da kullanılan ve kuşatmalarda son savunmanın yapıldığı iç kale olarak adlandırılmaktadır (Eyice, 2001, s. 235; Diker, 2015, s. 282). Günümüzde bulunan alan iç kale olarak adlandırılan alandır. Yani iç kale kısmıdır. Muhtemelen asıl kale denilen ve şehrin diğer birimlerini de içinde barındıran kale çok daha geniş bir alana sahip idi.

Araştırmalarımız ekseninde kesin olarak ulaşabildiğimiz ve Murat Nehri kenarında olan Bingöl il sınırlarında bulunan üç kale bulunmaktadır. Bunlardan birincisi söz konusu Genç köprüsü batısındaki kaledir. Bir diğeri Ginc denilen ve modern ismi Kale olan köyün sınırlarında bulunmaktadır. Bir diğere kale yerleşkesi ise Bingöl Kuşburnu Köyü kırsalında olan ve Murat Nehri kıyısından 1 km. kadar uzak olan Zağ Yerleşkesi'dir.

Evliya Çelebi'nin bahsettiği ve beşgen şekline sahip tek kale, Bingöl-Genç karayolundaki kaledir. Kale Köyü'ndeki Ginc kalesi yekpare bir kaya üzerinde yapılmış olup Evliya Çelebi'nin başka bir anlatımında yer almaktadır (Demir, 2014: 210). Zağ yerleşkesi ise yaptığımız yüzey araştırmaları sonucunda yekpare bir kayaya oyulmuş erken Hıristiyan dönemi yerleşkelerine benzemekte ve beşgen olarak tabir edilen yukarıdaki anlatıma uymamaktadır.

Muhammet Beşir Aşan, 1987 yılında Veli Sevin ve ekibiyle yaptığı yüzey araştırmasında söz konusu Genç Kalesi'ni çalışmıştır. Yapılan yüzey araştırması sonucunda, Bu kalenin Elazığ ilinde bulunan ve Ortaçağ kalesi olduğu kesin olan Poyraz, Tadım ve Kafiran kalelerine benzediğini belirtmektedir.

Kalenin büyük bir bölümünün nehir yüzünde aşındığını belirten Aşan, var olan kulelerden birinin bu aşınmadan dolayı Murat Nehri'ne düştüğünü ve halen orada olduğunu aktarmıştır. Kalenin plan olarak Çayboyu kalesi gibi çokgen planlı olduğunu ve Genç-Diyarbakır yolu üzerinde bulunduğunu aktaran Aşan, kalede bulunan yüzey malzemeleri ve plan açısından Ortaçağ dönemi yapısı olduğunu vurgulamaktadır (Aşan, 1987: 535).

Muhammet Beşir Aşan ve ekibi, Genç kalesi olarak adlandırdıkları kale kalıntısının genel bir planını çıkarmıştır. Söz konusu plan hem Evliya Çelebi'nin aktardığı hem de bizim saha araştırmamızda tespit ettiğimiz beşgen plana aynen uymaktadır.

2015-2017 tarihleri arasında yaptığımız alan araştırmaları sonucunda kalenin beşgen planını verecek kalıntıları oldukça açık bir şekilde görülmekteydi. Doğu tarafında kulelerden birinin kalıntısı plan çıkarılabilecek düzeyde olduğu gibi güney cephede ana giriş ve ikinci dikdörtgen yapı çok net biçimde anlaşılmaktadır. Murat Nehri'nin geldiği yönde olan ve kalenin kuzey-doğu kesimini oluşturan

kısımda da toprak kaymasından dolayı beden duvarları ortaya çıkmış ve planda da gösterdiğimiz gibi kuzey duvarı sivri bir üçgen şeklindedir.

Kalenin büyük kısmı toprak altına kaldığı için ölçümlerini tam olarak almak şimdilik olanaksızdır. Ancak çalışılabilen alanlarda iç kalenin ölçüleri şu şekildedir. Kalenin ön cephesi yani giriş kapısının olduğu güney duvarı yaklaşık 40 m, Batı kısımda bulunan beden duvarı ise toplamda yaklaşık olarak 165 m uzunluğu sahiptir. Murat Nehri tarafından bulunan kısım ise 115 m uzunluktadır. İç kalenin giriş kapı girişi aralığı 3 m, iç kale girişinden sonra bulunan dikdörtgen bölüm ise 20x10 m boyutlara sahiptir. Beden duvarlarının kalınlığı 1.25 m olup kale duvarının nehir tarafında bulunan duvar kalıntısı 3.5 m yüksekliğe sahiptir. Bu durumda gerçek yüksekliğin yıkıntılardan ve temel seviyesinin toprak altında kalmasından dolayı tam olarak verilememektedir.

Yapıda kullanılan kısmi moloztaş ve düzgün kesme taş tipik bir Ortaçağ kale-sini andırmakta ve taşlar arasında kullanılan harcın da yine Ortaçağ dönemi yapı elemanı olduğu görülmektedir. Kale çevresinde yaptığımız saha araştırmalarında çok sayıda seramik parçaları ve kırmızı topraktan yapılmış kaplama taşlarına rastlanmıştır. Oldukça kalın tutulmuş olan kiremit kaplamalar Genç ilçesi Sürekli Köyü'nde bulunan ve 15. yüzyıla tarihlendirilen Muhammed Bey Türbesi'nde kullanılmış olan üst örtü kaplama kiremitleriyle (Butasım, 2013: 445-2015: 564) aynı özellikleri göstermektedir. Kalenin bu şekliyle en azından temel seviyesinde bile olsa Ortaçağ'daki yapım dönemini koruduğu görülmektedir. Kalenin Murat Nehri geçiş güzergâhını kontrol eden savunma yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Urartu dönemi önemli kalelerinden olan Sebeteria Kalesi'nin, Bingöl ili Genç ilçesindeki kale olarak lokalize edilmesine rağmen, literatür çalışmaları, alan çalışmaları ve elde edilen bulgular sonucunda yanlış olduğu saptanmıştır.

Urartu dönemine ait yazıt vb. hiçbir veri olmaması, Urartu kalelerinin büyük blok yapı taşlarıyla yapılması veya sarp kayalar üzerine oyulması gibi mimari anlayışta elamanların görünmemesi, yapılan araştırmalar sonucunda Urartu dönemine ait buluntuların da yer almaması gibi nedenlerden dolayı bu kaleyi Sebeteria olarak lokalize etmek yanlıştır. Söz konusu kale Ortaçağ kalesi olup 1986 yılında yapılan yüzey araştırması sonucundaki plan ile günümüzde yaptığımız çalışma da birbirine uymaktadır. Eğer bazı arkeologların iddia ettiği gibi Sebeteria Kalesi, Bingöl il sınırları içinde ve Murat Nehri vadisi boyunca aranması gerekiyorsa, bunun için henüz araştırması yeterince yapılmamış olan Genç Kral Kızı Kalesi, Kuşburnu Köyü Zağ Yerleşkesi ve Bingöl il merkezinde bulunan yerel halkın Si-mani dedikleri kaleler üzerinde çalışma yapmak gerekmektedir. Ancak bu şekilde

daha sağlıklı bilgilere ulaşmak mümkün olmakla birlikte bu kalelerin de Sebeteria olmayacağı yönünde güçlü verilerimiz mevcuttur. Ancak bu kaleler ile ilgili bilgiler daha sonraki çalışmalarda sunulacaktır.

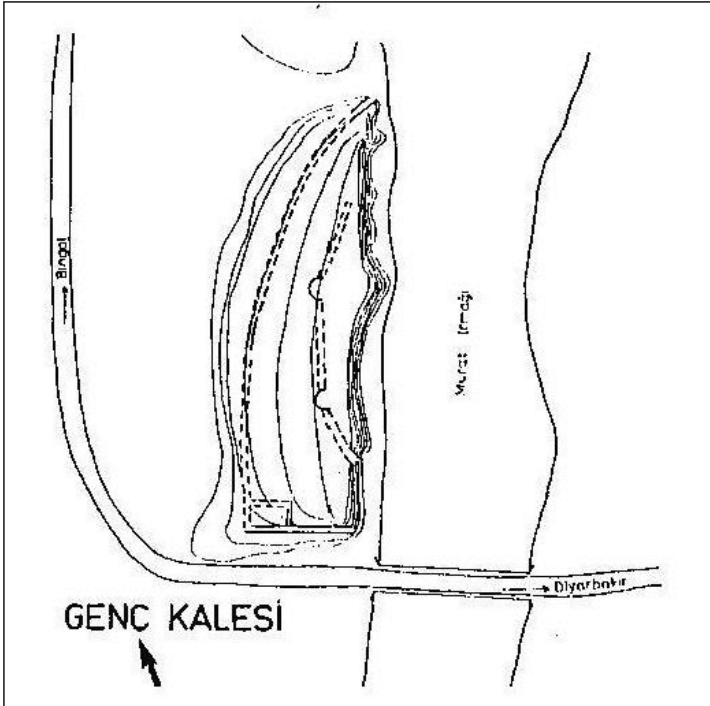
Bingöl ili Genç ilçesinde bulunan ve Genç Kalesi, beşgen planlı olup tam bir Ortaçağ kalesi görünümündedir. Bu nedenle yanlış tanımlama ve lokalizasyonu yapılan bu yer hakkında gerekli bilimsel ve idari işlemler ivedilikle yapılmalıdır. Son dönemde gerçek bir araştırma yapılmadan, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından da bu yanlış tanımlama kabul edilmiş ve bu kale Sebeteria Kalesi olarak literatüre geçmiştir. Halbuki Genç'te bulunan kale, M. Beşir Aşan tarafından 1987 yılında yapılan yüzey araştırmasında çalışılmış ve sonucu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı tarafından 1988 yılında araştırma sonucu olarak yayımlanmıştır. Kendi yayınlarında olmasına rağmen bu denli bir hatanın nedeni tam olarak anlaşılamamaktadır. Kalenin tam olarak tanılandırılması ve tarihlendirilmesi için kazı ve yüzey araştırmalarının yapılması gerekmekte olup ancak nitelikli kazı çalışmalarından sonra ulaşılabilecek belge ve kanıt niteliğindeki buluntular ile kalenin dönemi ve ait olduğu medeniyet ortaya çıkarılabilecektir.

Bingöl-Genç ilçesinde bulunan ve Ortaçağ dönemine ait olan bu kalenin yüzey araştırması ve kazılar ile ortaya çıkarılması hem turizm açısından bölgeye bir canlılık katacak hem de ilin ve bölgenin tarihine ışık tutacaktır.

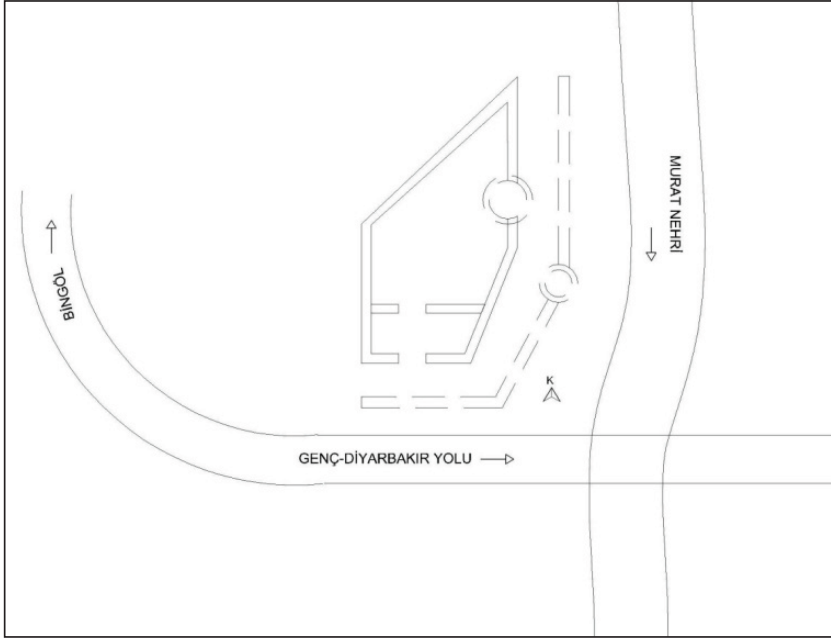
KAYNAKLAR

- AŞAN, Muhammet Beşir (1988), "Elazığ-Bingöl-Tunceli İlleri Ortaçağ Yüzey Araştırması", 1987, *T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı, VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, ss. 529-554.
- BAHAR, Hasan (1988), "Elazığ, Bingöl, Tunceli İlleri Prehistorik Araştırmalar", 1987, *T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı, VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, ss. 501-528.
- BUTASIM, Nebi (2013), "Ortaçağ ve Sonrası Bingöl'deki Tarihi Eserler", *III. Bingöl Sempozyumu 2010*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, ss.437-458.
- BUTASIM, Nebi (2015), "Bingöl Tarihi Eserleri ve Turizm Ekonomisine Kazandırılması", 3. *Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı*Bingöl, ss.563-570.
- ÇAPAK, İbrahim (2014), "Evliya Seyahatnamesi'nde Bingöl", *II. Bingöl Sempozyumu*, Bingöl, ss. 197-208.
- ÇEVİK, Nevzat (1987), *Şebeteria, Batı Urartu'da Bir Kent ve Kaya Anıtları*, (Atatürk Üniversitesi, SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- DEMİR, Abdullah; "16. Yüzyılda Safevi ve Osmanlı Döneminde Genç Beyleri", *II. Bingöl Sempozyumu*, Bingöl 2014, ss. 209-216.

- DİKER, Hasan Fırat (2015), “ Van Kalesi Osmanlı Dönemi Burçları Üzerine Gözlemler”, *Megaron*, YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergi, Cilt 10 sayı 3, ss. 282-293.
- ERDOĞAN, Serkan (2015), *Yazılı ve Arkeolojik verilere göre M.Ö. II. ve I. Binyılda Tunceli-Bingöl Bölgesi*, (Ankara Ün., SBE, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- EYİCE, Semavi (2001), “Kale”, *DİA*, Cilt 24, Ankara, ss. 234-242.
- Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi (2006), Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 4. Kitap, 1. Cilt, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- PINARCIK, Pınar (2012), “Urartu Krallığının Tarihi Coğrafyası Hakkında Yeni Öneriler”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXVII, Sayı 2, Aralık, ss. 459-482.
- SEVİN, Veli (2003), *Başlangıçtan Perslere Anadolu Arkeolojisi*, İstanbul, Der Yayınları.
- SEVİN, Veli (2005), “Elazığ/Bahçecik Yazıtı ve Urartu Eyalet Sistemi Üzerine Düşünceler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, Elazığ, ss. 379-384.
- SEVİN, Veli (1987), “Elazığ-Bingöl İlleri Yüzey Araştırması”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II*, 8-10 Nisan Ankara, ss. 1-44.
- YILDIRIM, Recep (2013), “Harput/Elazığ Yöresinin Tarihi Coğrafyası”, *Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, 23-25 Mayıs Elazığ, ss. 297-306.

Çizim 1: Genç Kalesi (Muhammet Beşir Aşan'dan – 1986)

Çizim 2: Genç Kalesi Planı (N. Butasım, 2017)

Foto 1: Genç Kalesi Güneybatıdan Görünüm

Foto 2: Genç Kalesi Kuzeyden Görünüm

Foto 3: Genç Kalesi Güneyden Görünüm

Foto 4: Kalenin Batı Kısımında Bulunan Taş Yığıntı

Foto 5: İç Kalede Bulunan Pişmiş Tuğla Malzemeler

Foto 6: Kalede Ortaçağ'a Tarihlendirilebilecek Seramik Parçaları

Foto 7: Kalenin Güneydoğudan Görüntüsü

Foto 8: Kalenin Giriş Kısımında Kalan Kalıntı

Foto 9: Kalede Kaplama Olarak Kullanılan Tuğla Malzeme

Foto 10: Sebeterias Kalesi Olarak Hatalı Adlandırılan Genç Kalesi'nin Proje Kapsamında DPT ve Avrupa Birliği ile Yerel STK tarafından Hazırlanmış Tabelası